

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Ceļā uz konkurētspējīgāku un efektīvāku aizsardzības un drošības nozari" "

COM(2013) 542 final

(2014/C 67/25)

Ziņotājs: **VAN IERSEL**

Līdzziņotāja: **HRUŠECKÁ**

Eiropas Komisija saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 304. pantu 2013. gada 3. jūlijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Ceļā uz konkurētspējīgāku un efektīvāku aizsardzības un drošības nozari" "

COM(2013) 542 final.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komiteja savu atzinumu pieņēma 2013. gada 26. septembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 493. plenārajā sesijā, kas notika 2013. gada 16. un 17. oktobrī (17. oktobra sēdē), ar 172 balsīm par, 23 balsīm pret un 24 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 EESK ļoti atzinīgi vērtē decembrī gaidāmo Eiropadomes sanāksmi, kurā izskatīs aizsardzības jautājumus, pamatojoties uz Eiropas Komisijas paziņojumu ⁽¹⁾ un Augstā pārstāvja / Aizsardzības aģentūras vadītāja ziņojumu ⁽²⁾. Šīs iniciatīvas ir neatliekama un ļoti savlaicīga atbilde uz iekšējiem un ārējiem problēmjaudājumiem, un šo iniciatīvu mērķis ir palielināt Eiropas aizsardzības nozares ilgtermiņa prognozējamību un uzticamību.

1.2 Nevairoties pievērsties tēmām, kuras līdz šim nedrīkstēja aplūkot, paziņojumā un Augstā pārstāvja [provizorisks] viedoklī pareizi atspoguļots pašreizējais stāvoklis un veicamie pasākumi.

1.3 Jo īpaši Augstā pārstāvja ziņojumā pārliecinoši argumentēts: lai varētu ņemt vērā Eiropas vajadzības aizsardzības un drošības jomā, katrā ziņā ir nepieciešama visaptveroša kopējās drošības un aizsardzības politikas (KDAP) stratēģija. EESK piekrīt, ka KDAP radīs vispiemērotākos pamatnosacījumus efektīvai sadarbībai militāro spēju jomā, taču vienlaikus uzsver, ka šāda sadarbība būs arī priekšnoteikums uzticamas KDAP īstenošanai.

⁽¹⁾ "Ceļā uz konkurētspējīgāku un efektīvāku aizsardzības un drošības nozari", COM u.c.

⁽²⁾ Šie dokumenti vēl nav publicēti. Augstais pārstāvis paudis provizorisks viedokli.

1.4 Lai minētā iniciatīva būtu sekmīga, ir jārada labvēlīgi politiskie nosacījumi. Tā kā būtiski Eiropas aizsardzības [rūpniecības] struktūru pielāgojumi būs ilgs un sarežģīts process, kas aptvers dažādas savstarpēji saistītas politikas jomas, EESK uzskata, ka svarīgākais priekšnoteikums tik vajadzīgo panākumu gūšanai būs ES valdību vadītāju neatlaidīga apņēmība.

1.5 EESK aicina Padomi lemt par konkrētiem pasākumiem un iniciatīvām, kas būtu skaidrs signāls nākotnei un palielinātu Eiropas aizsardzības nozares konkurētspēju un uzlabotu sadarbību.

1.6 EESK atbalsta mērķi arī turpmāk nodrošināt patstāvīgu Eiropas aizsardzību, kas atbilst Eiropas ekonomiskajai ietekmei un citām interesēm pasaulē. Būtu jāparedz, ka ilgtermiņa mērķis ir Eiropas iedzīvotāju patstāvīga aizsardzība, nodrošinot militāro struktūru pastāvīgu apgādi ar mūsdienīgu tehnisko aprīkojumu un Eiropas vērtību (cilvēktiesību, demokrātijas) saglabāšanu ⁽³⁾.

1.7 Jaunais pārejas posms ietekmē arī aizsardzību un drošību Eiropā. Ģeopolitiskas pārmaiņas notiek brīdī, kad ekonomiku skar būtiska stagnācija un lielā daļā Eiropas valda ilgstošs bezdarbs. Tajā pašā laikā pasaulē parādās jauni spēki. Globālā attīstība apsteidz norises Eiropā. Atšķirības aizvien palielinās. Lai citas valstis neaizsteigtos priekšā, Eiropai jāpielāgojas ātrāk.

⁽³⁾ OV C 299, 4.10.2012., 17. lpp.

1.8 Turklāt jāpaaugstina izmaksu efektivitāte, jo rūpniecībai jābūt konkurētspējīgai un samazinās finanšu resursu pieejamība. Ar Eiropas līmeni saskaņotu rīcību, kas novērs nelietderīgu pārklāšanos, pasākumu nesaskaņotību un trūkumus, jāuzlabo kvalitātes un cenas attiecība, nodokļu maksātāju interesēs samazinot līdzekļu neefektīvu izlietošanu un uzlabojot sasniegtos rezultātus.

1.9 EESK pauž gandarījumu par Eiropas Komisijas paziņojumā precīzi un izsmeltoši veikto Eiropas stāvokļa salīdzinošo analīzi. Līdzīgs pētījums pagājušajā gadā pamudināja EESK rosināt Eiropā radikāli mainīt viedokli un virzīties uz aizsardzības jautājumu kopīgu risināšanu⁽⁴⁾.

1.10 EESK piekrīt Eiropas Komisijas paziņojumā, īpaši tā 9. nodaļā, paustajam viedoklim par Padomes darba kārtības svarīgākajiem punktiem, proti: stratēģisku Eiropas pieeju, kopēju drošības un aizsardzības politiku⁽⁵⁾ un Eiropas aizsardzības rūpniecības stratēģiju.

1.11 Eiropai steidzami vajadzīga vienota izpratne par aizsardzību. Tāpēc valstiska izpratne jāaizstāj ar vienotu Eiropas redzējumu par stratēģiskām vajadzībām, kas stiprinātu pārliecību par to, ka valstu vajadzības var apmierināt arī, tiecoties sasniegt Eiropas stratēģiskos mērķus.

1.12 Vajadzīga arī politiku un sabiedrības iesaistīšanās, lai sabiedrība būtu pienācīgi informēta par to, cik svarīgas ir Eiropas stratēģiskās intereses pasaulē un rūpniecības jomā, un tādējādi veicinātu iedzīvotāju un nodokļu maksātāju aktīvu atbalstu. EESK piekrīt Komisijai, ka stabila aizsardzības rūpniecība ar Eiropā izvietotām ražotnēm stiprinās arī visu Eiropas apstrādes rūpniecību kopumā⁽⁶⁾.

1.13 Šā tālejošā mērķa sasniegšanā jāiesaistās pēc iespējas lielākam skaitam dalībvalstu. Ja visas dalībvalstis nevēlas piedalīties, tad darbs jāuzsāk tām valstīm, kuras vēlas sadarboties.

1.14 EESK uzsver Komisijas un Eiropas Aizsardzības aģentūras (EAA) lomu, kurām cieši jāsadarbojas, lai īstenotu paziņojumā minētās ieceres. Komiteja kopumā atbalsta Komisijas ierosinātos pasākumus. Šā atzinuma 6. punktā tā pievienojusi papildu ieteikumus un piezīmes par izteiktajiem priekšlikumiem.

1.15 Eiropas Komisijas paziņojumā nav aplūkota proaktīva rūpniecības politika. EESK savukārt norāda, ka attiecīgais tirgus visā pasaulē ir pilnībā institucionāls un aizsardzības nozarei tajā atvēlēta īpaša vieta. Lai ražošana būtu pietiekami mūsdienīga un varētu panākt izmaksu efektivitāti, dalībvalstīm un/vai Komisijai konkrētās jomās noteikti jāīsteno proaktīva rūpniecības politika.

⁽⁴⁾ OV C 299, 4.10.2012., 17. lpp.

⁽⁵⁾ Sk. LES 42. pantu.

⁽⁶⁾ To apstiprina ļoti spilgts piemērs civilajā ražošanā, proti, "Airbus" veiksmīgā un dinamiskā attīstība.

Kopēja ES un valstu kompetence, kā arī civilo un militāro projektu un tehnoloģiju efektīva mijiedarbība un sinerģija būs ļoti lietderīga un paaugstinās izmaksu efektivitāti.

1.16 Jau sākot ar koncepcijas izstrādes posmu, daudzpusējā Eiropas sistēmā jāapzina jauni projekti, šajā darbā iesaistot EAA. Var paiet vairākas desmitgades, pirms šādi projekti tiek pilnībā īstenoti. Jo ātrāk tos uzsāks, jo labāk.

1.17 Galvenā darbības joma ir publiskā un privātā pētniecība un izstrāde. Šajā jomā aizsardzībai atvēlēto ieguldījumu apjoms sasniedz zemāko līmeni kopš 2006. gada⁽⁷⁾. Vispārējā koncepcijā jāparedz, kā radīt labākus nosacījumus investīcijām un kā tās izmantot konkrētos projektos.

1.18 Galvenā atbildība un visu procesu virzība jāuzņemas nozīmīgākajām ražotājvalstīm. Jānodrošina šo valstu un pārējo dalībvalstu saskaņotas attiecības. Jāpanāk MVU un pētniecības struktūru plaša sadarbība, lai Eiropas stratēģijā iesaistītu pēc iespējas vairāk dalībvalstu.

1.19 Ņemot vērā nozarē nodarbināto neapmierinātību, ko izraisījuši slikti strukturēti reorganizācijas pasākumi, patlaban vairāk nekā jebkad agrāk ir vajadzīga paredzama politika. Saskaņota rīcība vajadzīga arī pārmaiņu prognozēšanā, lai varētu nodrošināt atbilstošus darba līgumus un perspektīvas. Ir nepieciešams sociālais dialogs.

1.20 Šajā atzinumā galvenā uzmanība veltīta politikas principiem, rosinot panākt tūlītēju progresu stratēģijas jomā, kurā kavēšanās nav pieļaujama. Ar pirmajiem pasākumiem, ko veiks decembrī, iecerēts pavērt ceļu sekmīgam turpmākajam darbam. Stratēģiskās virzības noteikšanā un konkrētu projektu īstenošanā būtu jāiesaista Eiropadome, valstu valdības, Komisija, EAA, parlamentu un rūpniecības pārstāvji (arī darba ņēmēju pārstāvji).

2. Eiropā risināmās problēmas

2.1 Komisija pamatoti norāda, ka "politiskais līdzsvars pasaulē mainās, jo veidojas jauni smaguma centri un ASV pārvieto stratēģisko uzmanību Āzijas virzienā". Brazīlija, Krievija, Indija un Ķīna (BRIC) palielina militāros izdevumus. Sevišķi Ķīna un Krievija līdz 2015. gadam plāno būtiski palielināt šiem mērķiem paredzētā budžeta apjomu.

2.2 Nemitīgi pieaug ASV spiediens uz Eiropu, kurai prasa pilnībā segt atbilstošu daļu no rietumu pasaules kopējiem militārajiem izdevumiem. Tā kā budžeta līdzekļi ir jātaupa, ASV aizsardzība tiek racionalizēta, un tas ietekmē arī ar Eiropas valstīm panāktās vienošanās.

⁽⁷⁾ Sk. EAA 2011. gada datus par aizsardzības nozari.

2.3 Atšķirības starp ASV un Eiropu ir milzīgas. Eiropas valstu (izņemot Dāniju) kopējais aizsardzības budžets 2010. gadā bija 196 miljardi *euro*, savukārt ASV budžets — 520 miljardi *euro* ⁽⁸⁾. Vēl svarīgāk ir tas, ka Eiropas kopējais pētniecības un izstrādes budžets ir tikai 1/7 no attiecīgā ASV budžeta, un tas ietekmē bruņoto spēku aprīkojumu un personālsastāva izvietojumu.

2.4 Mēs saskaramies ar dažāda veida draudiem. Politiskais un militārais saspīlējums nemazinās, rodas jauna spriedze — arī tepat Eiropas pievārtē. Lai neatpaliktu no ierasti spēcīgākajām valstīm, jauni un godkārtīgi spēki pasaules arēnā vēlas nodrošināt valsts aizsardzības spēju atbilstību to ekonomiskajām un citām interesēm.

3. Eiropas pieejas

A. Politika

3.1 Eiropieši saskaras ar divām savstarpēji saistītām problēmu grupām:

- būtisks aizsardzības budžeta izdevumu samazinājums, kas iedragā un mazina valstu aizsardzības spējas, jo īpaši tāpēc, ka aizvien vairāk samazinās izdevumi pētniecībai un izstrādei;
- ģeopolitiskas pārmaiņas, kam būtu jāveicina daudz ciešāka Eiropas valstu sadarbība un lielāka neatkarība aizsardzības un drošības jomā.

Tomēr par šiem diviem savstarpēji saistītajiem jautājumiem debates Eiropā ir tikai nesen sākušās.

3.2 Visi attiecīgie valstu valdību dokumenti ⁽⁹⁾ liecina, ka izdevumi aizsardzībai būtiski samazinās ⁽¹⁰⁾. Galvenā uzmanība tajos pievērsta pielāgojumiem valsts sistēmā, proti, kā panākt iespējami augstāku izmaksu efektivitāti, vienlaicīgi saglabājot pietiekamu aizsardzības spēju. Dalībvalstis joprojām ir tālu no izpratnes, ka būtu dabiski uz to aizsardzības spējām raudzīties no Eiropas perspektīvas.

3.3 EESK pagājušā gadā secināja, ka “aizsardzības politiku veido valstu stratēģiskās intereses, kas Eiropā galvenokārt ir definētas valstu līmenī. Novocojušas pieejas acimredzami noved pie Eiropas aizsardzības spēju aizvien lielākas sadrumstalošanās, trūkumiem, jaudas pārpalikuma un sadarbības spējas trūkuma” ⁽¹¹⁾.

3.4 Sešdesmit gadu ilgusī Eiropas integrācija un vienotais tirgus ir sekmējuši noturīgu ekonomikas un uzņēmumu struktūru izveidi, kas savukārt rada izteikti vietējas uzņēmējdarbības

modeli. Tomēr militārajā un aizsardzības jomā kopīgs redzējums, nerunājot pat par organizāciju, Eiropā vēl tikai veidojas.

3.5 Aizsardzību, kas ir viena no ārpolitikas funkcijām un joprojām viena no svarīgākajām suverenitātes izpausmēm, valstis plāno, veido un īsteno atbilstoši savām interesēm. Tieši no šāda viedokļa tās arī raugās uz starptautisku — Eiropas līmeņa vai plašāku — sadarbību.

3.6 Līdz šim pārsvarā neveiksmīgas izrādījušās iniciatīvas šādu dabīgu šķēršļu pārvarēšanai. Anglijas un Francijas 1998. gadā noslēgtais Senmalo militārais pakts vai līgums par sadarbību aizsardzības jomā bija iecerēts kā pagrieziena punkts militārajā sadarbībā. Lai arī ir pagājuši 15 gadi un turpinājušās sarunas, panākumi joprojām ir niecīgi.

3.7 Pēc sešu valstu 1998. gadā aizsāktas iniciatīvas 2000. gadā šīs sešas lielākās ražotājvalstis — Francija, Vācija, Apvienotā Karaliste, Itālija, Spānija un Zviedrija (tā dēvētās “*Lol*” valstis) — vienojās par nodomu vēstuli, pēc kuras tika noslēgts līgums par aizsardzības nozares pārstrukturēšanu un darbību. Ar šo līgumu par plānošanu un sadarbību ar ražotājiem, kā arī par spējām un pētniecību ilgu laiku nav izdevies panākt konkrētus rezultātus.

3.8 Pastāv arī citas dalībvalstu sadarbības formas, piemēram, Nīderlandes un Beļģijas jūras spēku sadarbība, Ziemeļvalstu (Dānija, Somija, Islande, Norvēģija un Zviedrija) sadarbība aizsardzības jomā, kā arī Vācijas un Nīderlandes sauszemes spēku sadarbība. Tomēr minētās sadarbības piemērus nevajadzētu jaukt ar rūpniecisko sadarbību, kura joprojām lielākoties ir nepietiekama.

3.9 Lai sāktu strukturālu sadarbību aizsardzības jomā, 2004. gadā izveidoja Eiropas Aizsardzības aģentūru, un šādu sadarbību paredzēts atbalstīt arī ar Komisijas iniciatīvām. Lai arī ir panākts zināms progress, strukturālu sadarbību līdz šim uzsākt nav izdevies, jo dalībvalstis tajā iesaistās pārlietu pasīvi.

3.10 EESK secina: lai arī pieaug izpratne par ciešākas sadarbības nepieciešamību un Eiropas redzējumu par aizsardzību, tomēr politiskās gribas trūkums, tradicionālie uzskati un atšķirīgās intereses ir kavējušas būtiskus panākumus.

B. Rūpniecība

3.11 Eiropas aizsardzības rūpniecības reakcija uz starptautiskajām norisēm ir bijusi atšķirīga:

— tā strādā visā pasaulē. Rūpniecība ir nenovēršami saistīta ar valstu valdībām, taču ļoti aktīvi darbojas arī starptautiskajā tirgū, kas labu rezultātu sasniegšanai kļūst aizvien svarīgāks;

— turklāt lielākā daļa ražotāju strādā kā militārajā, tā arī civilajā nozarē. Tā kā militāro preču tirdzniecības apjoms un līdz ar to peļņa, sevišķi Eiropā, samazinās, aizvien vairāk palielinās dinamiskākās civilās nozares īpatsvars.

⁽⁸⁾ Avots: EAA, 2012. gada janvāris.

⁽⁹⁾ **Strategic Defence and Security Review**, Apvienotā Karaliste, 2010. gada oktobris. *Livre Blanc sur la Défense et la sécurité nationale*, Francija, 2013. gada maijs.

⁽¹⁰⁾ Ļoti atklātas un kodolīgas piezīmes par šāda līdzekļu samazinājuma ietekmi savā uzrunā šā gada 29. aprīlī Parīzes militārajā skolā (*Ecole militaire*) izteica Francijas ārlietu ministrs *Jean-Yves Le Drian*.

⁽¹¹⁾ Turpat, 1.2. punkts.

3.12 Aizsardzības nozare jau ilgu laiku pauž bažas par savu konkurētspēju. Uzņēmumu īpašnieku struktūra dažādās valstīs ir ļoti atšķirīga, ietverot gan pilnībā valstij piederošus uzņēmumus, gan privātus uzņēmumus, gan jauktas īpašumtiesību formas. Visās valstīs kopīgs ir tas, ka valdībām ir noteicošā loma. Lai arī ir īstenota [daļēja] privatizācija, saglabājas ļoti spēcīga nozares un valdību saikne, jo ražotāji ir atkarīgi no valdības [monopolistiska] pieprasījuma un regulējuma, kā arī no eksporta licencēm.

3.13 Ražotāji vislabprātāk izvēlētos Eiropas mēroga konsolidāciju, taču tirgus ir pārāk ierobežots. ASV ļoti aktīvi darbojas tādi uzņēmumi kā *BAE-Systems*, *Finmeccanica* un mazākā mērā arī *Thales* un *EADS*. Tomēr tie nevar brīvi strādāt Eiropā, jo, ņemot vērā īpašās attiecības, pēdējais vārds jebkādu stratēģisku lēmumu pieņemšanā nozarē vienmēr pieder valstu valdībām.

3.14 Tirgus dinamika palielina konkurenci visā pasaulē. ASV ražotāji cenšas palielināt eksporta apjomu, lai kompensētu samazinājumu atsevišķos iekšējos noieta tirgos. Jauni globālie spēki aizvien vairāk rūpēsies par savām interesēm. Tie arī pievērsīsies eksportam un līdz ar to konkurēs ar Eiropas ražotājiem trešo valstu tirgos.

3.15 Visbeidzot, ražotāji uzskata (EESK to īpaši uzsvēra jau pagājušajā gadā), ka bez stabila iekšējā tirgus attīstīta aizsardzības nozare nekad nevarēs ieņemt stabilas pozīcijas starptautiskajā tirgū. Ņemot vērā, ka militārajā aprīkojumā izmanto augsto tehnoloģiju sastāvdaļas, nevienas atsevišķas valsts tirgus vai aizsardzības budžets vairs nav pietiekami apjomīgs. Šāda attīstības tendence vērojama jau divdesmit gadus, un tās izpausmes kļūst aizvien jūtāmākas.

3.16 EESK uzsver: lai panāktu Eiropas aizsardzības nozares neatkarību, īpaši svarīgas ir valstu suverēnās spējas un ieguldījumi ar augstu pievienoto vērtību. Tie Eiropai katrā ziņā ir vajadzīgi, lai Eiropa iegūtu būtisku ietekmi visā pasaulē, un tie arī veicinās jaunu domāšanu Eiropā.

3.17 Ražotāji nesen vēlreiz atkārtoja visus zināmos argumentus, rosinot visās svarīgajās jomās īstenot Eiropas virzītas stabilas un paredzamas ilgtermiņa programmas, kas saistītas ar tehnoloģijām un ražošanu.

3.18 Ražotāji pauž lielu satraukumu. Lai varētu pastāvēt arī turpmāk un saglabāt darba vietas un spēju nopelnīt, alternatīva ir civilās ražošanas palielināšana. Tomēr tādā gadījumā Eiropas vietējā aizsardzības nozare kļūtu vēl vājāka, un tas ietekmētu arī ārpolitiku.

3.19 Līdzīga nedrošība pārņēmusi arī *IndustriAll* pārstāvētās arodbiedrības. 2011. gadā Eiropas aviācijas un aizsardzības

nozarēs bija tieši nodarbināti 7330 00 kvalificētu darbinieku ⁽¹²⁾, un vēl divi miljoni cilvēku bija atkarīgi no šīm nozarēm. Pēdējā desmitgadē darbinieku skaits ir ievērojami samazināts, un darba vietas apdraud arī turpmāk sagaidāmie budžeta samazināšanas pasākumi. Jauniem cilvēkiem aizsardzības nozare nešķiet pietiekami pievilcīga, jo tās nākotne ir grūti paredzama.

3.20 EESK norāda, ka darba ņēmēji lielākoties cieš no valstu valdību nespējas pārstrukturēt to aizsardzības organizācijas. Atliekot militārās bāzes racionalizāciju, valdības arī neizmanto iespēju ieguldīt spēju efektīvā atjaunošanā, kas savukārt nelabvēlīgi ietekmē darbaspēku.

3.21 Pašreizējais stāvoklis, turpinoties neplānotai un nestrukturētai reorganizācijai, tikai veicinās vēl lielāku pretestību. Īstenojot izmaiņas ar proaktīvu politiku, būs jānodrošina darbinieku pārstāvju līdzdalība uzņēmuma un teritoriālā līmenī, lai nepieļautu pārāk straujas izmaiņas.

3.22 Lai saglabātu darba vietas, varbūt mazākā skaitā, būs vajadzīga plašāka Eiropas līmeņa saskaņošana tehnoloģiju un ražošanas jomā. Šajā procesā ar jaunu prasmju un iemaņu palīdzību nedrīkst pieļaut nestabilas nodarbinātības attiecības, lai nodrošinātu iespējami vairāk atbilstošu darba līgumu un labākas nākotnes izredzes. Dažādos līmeņos jānotiek efektīvam sociālajam dialogam.

3.23 Taupības pasākumu izraisītā Eiropas rūpniecības apjoma samazināšanās jāvada strukturēti, īstenojot piemērotu sociālo dialogu, kura mērķis ir saglabāt darba vietas un palīdzēt pārgrupēt darbinieku pārpalikumu. Kā visai nozarei, tā arī darbiniekiem labāk klāsies paredzamā, tirgus virzītā un eiropeiskā vidē, nevis valstu īstenotu īstermiņa un slikti plānotu reorganizāciju apstākļos, kad nav izvirzīti precīzi mērķi ⁽¹³⁾.

4. Politiskie apstākļi un iespējamās perspektīvas

4.1 Eiropas aizsardzības nozares perspektīvas pakāpeniski kļūs tik neskaidras, ka būs vajadzīgas eiropešu visaptverošas debātes par turpmāko attīstību, kurās būtu iesaistīti ja ne visi eiropeši, tad vismaz tie, kuri to patiešām vēlas.

4.2 Vajadzīgs jauns domāšanas veids, un dalībvalstīm un ES jārod "kopīga valoda", kuras pamatā jābūt trim pamata pieņēmumiem:

— integrētai Eiropas ekonomikai vajadzīga kopēja pieeja aizsardzības un drošības jautājumiem, lai nodrošinātu un pasargātu tās intereses, iedzīvotājus un paustu viedokli pasaulē;

⁽¹²⁾ Aviācijas un aizsardzības asociācijas (ASD) ikgadējais ziņojums, 2012. gads.

⁽¹³⁾ Sk. arī "Twelve demands for a sustainable industrial policy", *IndustriAll Europe* izpildkomiteja, 2013. gada 12.–13. jūnijs.

— sākuma punktam jābūt gaidāmo pasaules [ilgtermiņa] norišu kopīgai analīzei, lai uz tās pamata varētu attīstīt ieceres un konkrētas pieejas ar mērķi stiprināt Eiropas vispārējās pozīcijas pasaulē;

— jāveido saikne starp ārpolitiku, apdraudējumu, aizsardzību un drošību, ilgtermiņa perspektīvām un ilgtspējīgu aizsardzības nozari, tostarp nodarbinātību.

4.3 EESK pilnībā apzinās šādu savstarpēji saistītu un aizvien nepietiekami apspriestu pieņēmumu milzīgo ietekmi. Vairākas pēdējo piecpadsmit gadu laikā ar labiem nodomiem aizsāktas iniciatīvas traucējuši īstenot valstu suverenitātes apsvērumi, t. i., nekad nav apšaubīti valstu pieņēmumi par apdraudējumu un to ārpolitikas koncepcijās paustais viedoklis. Līdz ar to Eiropā šobrīd pastāv visdažādākie viedokļi, kuri zināmā mērā nav savstarpēji savienojami. EESK uzskata, ka vērā ņemami panākumi nav iedomājami bez kopējas suverenitātes atzišanas Eiropas Savienībā.

Lai aizsāktu jaunas, daudzsološākas norises, debatēs jāizmanto jauni pamatprincipi.

4.4 Tā kā šis jautājums skar daudzas politikas jomas, EESK ļoti atzinīgi vērtē decembrī gaidāmo Eiropadomes sanākumi, kurā izskatīs aizsardzības jautājumus. Līdz šim atbildība par aizsardzību un drošību gūlās galvenokārt uz aizsardzības ministru pleciem, kuri rīkojās saskaņā ar ārlietu ministru vispārīgām nostādnēm un kuru darbību stingri uzraudzīja finanšu ministri.

4.5 Patlaban apstākļi pilnībā mainās, ņemot vērā būtiskos budžeta izdevumu ierobežojumus un racionalizācijas nepieciešamību, kā arī jaunas paradigmas un līdz ar to arī jaunus draudus. Tā kā, cita starpā, civilās un militārās tehnoloģijas un inovācija ir cieši saistītas un pastāv saikne starp aizsardzību un sabiedrības drošību, ne mazāk svarīgi ir arī citi valdību politikas virzieni. Visi šie aspekti liecina, ka ir vajadzīga visaptveroša un globāla pieeja.

4.6 Daudz cilvēku, proti, uzņēmēji un darba ņēmēji, cer uz strukturētu domāšanu un rīcību, sākot no decembra. Ja ES neizmantos šo izdevību, var paiet gadi, līdz atkal izdosies panākt labvēlīgu virzību.

4.7 Eiropadomes decembra sanāksme būs pirmā reize, kad ES Padome pievērsīsies vispārīgiem aizsardzības jautājumiem. Ņemot vērā būtiskos sarežģījumus, kas saistīti ar jaunas virzības iedibināšanu, EESK uzskata, ka noteikti arī turpmāk būs jārīko Eiropadomes sanāksmes, lai nodrošinātu procesa pārskatāmību, ticamību un paredzamību.

5. Rūpniecības politika

5.1 EESK ļoti atzinīgi novērtēja Eiropas Komisijas paziņojumu⁽¹⁴⁾ par rūpniecības politiku, ar kuru bija iecerēts veicināt

⁽¹⁴⁾ Eiropas Komisijas paziņojums par rūpniecības politiku (COM(2012) 582 final) un EESK atzinums par minēto paziņojumu.

labvēlīgu apstākļu radīšanu, kā arī pasākumu un programmu īstenošanu, lai Eiropā uzsāktu, izvērstu un paplašinātu rūpniecisko darbību. Eiropas rūpniecības nākotne jānodrošina atvērtā vidē.

5.2 Aizsardzība ir īpaša nozare, kurai ir izņēmuma statuss. Pašsaprotams, ka aizsardzības nozares dalībnieki darbojas pilnībā institucionalizētos tirgos visā pasaulē. Pati nozare un pētniecības struktūras ir izveidotas un to darbība organizēta galvenokārt atbilstoši valstu principiem. Mazākās valstis, kurām nav pašām savu ražotņu, pērk jau gatavu produkciju, proti, būtībā aprobežojas ar aprīkojuma iegādi no ASV.

5.3 Ņemot vērā konsolidācijas procesus nozarē, proti, uzņēmumu pārrobežu apvienošanu un pārņemšanu, kā arī starptautiskas norises, uzņēmumiem iekļaujoties galvenokārt ASV rūpnieciskajās struktūrās, lieli uzņēmumi un MVU visā kontinentā ir savstarpēji saistīti. Eksporta attīstība joprojām ir labvēlīga. Lielākais šķērslis ir sarežģītās attiecības ar Eiropas valstu valdībām, un tas izskaidrojams ar kopēja redzējuma trūkumu.

5.4 Līdzās EAA īstenotajiem pasākumiem ES pieņēma divas direktīvas, ar kurām bija iecerēts atvērt Eiropas iekšējo tirgu⁽¹⁵⁾. Noteiktā transponēšanas termiņš bija 2011. gada vasara⁽¹⁶⁾, taču faktiskā īstenošana norit lēni.

5.5 Eiropas Komisijas paziņojumu⁽¹⁷⁾ EESK vērtē ļoti atzinīgi, jo tas liecina, ka veiktajā analīzē un paustajos priekšlikumos ir sasniegts ievērojams progress. Komisija pamatoti uzsver, ka aizsardzības nozarei paredzētās rūpniecības politikas kontekstā svarīgs ir aizsardzības ražojumu iekšējais tirgus, pētniecība un izstrāde, MVU loma, reģionālās politikas iespējama devums un piemērotu prasmju pilnveidošana.

5.6 Savukārt kritiski EESK vērtē to, ka Komisija nepietiekami uzsver aizsardzības nozares īpašo nozīmi un vajadzību īstenot proaktīvu rūpniecības politiku. Svarīga ir ne tikai tirgus atvēršana, jo šāda politika ir atbilstoši jāformulē, ņemot vērā aizsardzības nozares īpašās iezīmes, tostarp LESD 346. pantu.

5.7 Jārada arī politiski priekšnoteikumi Eiropas valstu valdībām, lai tās varētu ilgtermiņā kopīgi veidot savu likteni. Tikai tad būs nodrošināti visi apstākļi svarīgu kopīgu programmu uzsākšanai, sākot jau ar koncepciju izstrādi, lai Eiropas iekšējā tirgū nodrošinātu ilgtermiņa mērķtiecīgu izpēti, inovāciju un ražošanu.

⁽¹⁵⁾ Aizsardzības tiesību aktu kopums, 2007. gads.

⁽¹⁶⁾ Direktīva 2009/43/EK "Ar aizsardzību saistītu ražojumu sūtījumi" (OV L 146, 10.6.2009.) un Direktīva 2009/81/EK "Iepirkums drošības un aizsardzības jomā" (OV L 216, 20.8.2009.). Aizsardzības tiesību aktu kopumā arī bija iekļauts paziņojums "Stratēģija spēcīgāka un konkurētspējīgāka Eiropas aizsardzības nozarei", COM(2007) 764, 5.12.2007.

⁽¹⁷⁾ Sk. 1. zemsvītras piezīmi.

5.8 Pētniecība un izstrāde ir svarīgs vērtību ķēdes sākumposms, kas būtu jānodod ES kompetencē⁽¹⁸⁾. Tieši tāpēc EAA, tās priekšteču (WEAG un IEPG) un NATO izveides procesā īpaša uzmanība bija pievērsta sadarbībai gan pētniecības un tehnoloģiju jomā, gan pētniecības un izstrādes jomā. Tomēr arī šajā gadījumā īstenošana ir nepilnīga.

5.9 Trīsdesmit gadu laikā sadarbības trūkums ir bijusi drīzāk ikdienišķa parādība un nevis izņēmums. Uzsākti daži projekti, piemēram, *NH-90* un *A400M*, taču pieredze liecina, ka sistēmām izvirzītās prasības pārāk bieži izrādījušās valstu prasību vienkārša summēšana, izstrādes posms bijis pārlietu garš un galaprodukti — pārāk dārgi.

5.10 Lai arī ir gūti zināmi panākumi, citas sadarbības iniciatīvas, piemēram, *NF-90* īstenošana nav izdevies, un līdztekus tām ir īstenotas vairākas konkurējošas lidaparātu-iznīcinātāju programmas (*Typhoon*, *Rafale*, *Gripen*), savukārt daudzas valstis ir pievienojušās ASV programmai *F-35* un dažādām raķešu programmām.

5.11 Patlaban neīsteno īpaši svarīgas lielapjoma programmas, un pašreizējās sistēmas noveco un zaudē aktualitāti. Šajā sakarā EESK norāda uz bruņu transportlīdzekļiem, transporta helikopteriem un pārvietojamām gaisa aizsardzības sistēmām. Kopīgu iniciatīvu īstenošanai ļoti piemērotas varētu šķīst jaunās bezapkalpes sistēmas, taču līdz šim šādi reāli mērķi nav izvirzīti. Vēl viena iespēja varētu būt mazāk tālejoša sadarbība, piemēram, vienotu standartu noteikšana degvielas uzpildei lidojumā paredzētām sistēmām.

5.12 EESK aicina uzsākt Eiropas programmas, īpaši nākamās paaudzes attālināti pilotējamu aviācijas sistēmu jomā, šim mērķim izmantojot sinerģiju ar Komisiju un drošus satelītsakarus. Var pievērsties arī tādām novārtā atstātām sadarbības (ar ASV) jomām kā degvielas uzpildei lidojumā paredzētām sistēmām, kurās EAA cenšas rast Eiropas mēroga risinājumus.

5.13 Eiropas Komisijas paziņojumā minētas iespējas, kuru izmantošanai vajadzīgs neierobežots politiskais atbalsts. Īpaši svarīga iniciatīva šajā ziņā varētu būt Eiropas augstas izšķirtspējas satelītnovērošanas sistēma, kas aizvietotu tādas sistēmas kā *Helios*, *RadarSat* u. c., izveides uzsākšana. Lai to īstenoju, sevišķi svarīgi apvienot dalībvalstu, EKA un kopīgo pētniecības centru speciālās zināšanas, kā arī finanšu resursus. Neviena Eiropas valsts to nevar paveikt tikai saviem spēkiem.

5.14 Aizsardzības projektiem vajadzības gadījumā jābūt saistītiem ar ES pētniecības un izstrādes programmām. 7. PP jau atbalsta projektus, kam ir divējādi (proti, militāri un civili) mērķi. Pievienotā vērtība izpaužas apstākļi, ka pamatprogramma galvenokārt atbalsta pārrobežu projektus. EESK rosina programmā "Apvārsnis 2020" izvēlēties sistemātiskāku pieeju divējāda lietojuma tehnoloģijām.

5.15 Aizsardzības rūpniecības politikā arī ļoti svarīgi ņemt vērā lielāko ražotājvalstu un pārējo valstu atšķirīgo stāvokli. Aktīvi jāveicina visu valstu ražotāju līdzdalība, lai panāktu iespējami vairāku valstu politisko ieinteresētību un iesaistīšanos ekonomikas norisēs. Šādi var pakāpeniski atrisināt kompensācijas līgumu jautājumu, kurš parasti izraisa plašas diskusijas un neapmierinātību. Šiem aspektiem jāklūst par Eiropas aizsardzības vispārējās stratēģijas neatņemamu sastāvdaļu.

5.16 EESK norāda uz delikātu jautājumu — jau gatava aprīkojuma iepirkšanu ārpus ES. Šāda politika ir jāpārskata Eiropas aizsardzības stratēģijas ietvaros. Šis svarīgais un ļoti sarežģītais jautājums jārisina visaugstākajā līmenī.

5.17 Labi organizēta Eiropas aizsardzības nozare paver daudz labākas iespējas līdzsvarotai starptautiskajai sadarbībai, sevišķi ar ASV. Ņemot vērā, ka ASV aizstāv savas stratēģiskās intereses, EESK rosina sarunās par gaidāmo brīvās tirdzniecības nolīgumu rūpīgi apsvērt jautājumus, kas saistīti ar aizsardzības nozari, kurai ir izņēmuma statuss abpus Atlantijas okeānam.

5.18 Šajā sakarā arī pilnībā jānodrošina ASV ražotu svarīgu un neaizvietojamu detaļu nepārtraukta piegāde Eiropas vērtību ķēdei. Vienota Eiropas nostāja arī atvieglos sarunas ar trešām valstīm par svarīgu izejvielu piegādi.

5.19 Eksportējot uz trešām valstīm, jānodrošina arī pilnīga Eiropas intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzība.

5.20 Dažādu valstu ražotāju veiksmīga sadarbība nebūtu jāapdraud ar dalībvalstu vienpusējiem lēmumiem par eksporta kontroli, jo šādas rīcības sekas būtu no Kopīgajā nostājā⁽¹⁹⁾ iekļautajiem kritērijiem atšķirīgu eksporta kritēriju un dalībvalstu iekšējo kritēriju piemērošana.

6. Komisijas rīcība

6.1 EESK kopumā piekrit Komisijas ierosinātajiem pasākumiem. Komiteja uzskata, ka tie liecina par būtisku progresu. Par dažiem jautājumiem tā vēlētu izteikt šādas piezīmes.

6.2 Sadarbība ar EAA ir īpaši svarīga. EESK uzskata, ka Komisijas un EAA darbību koordinēšana un saskaņošana, kā tas ierosināts virknē paziņojumā iecerēto pasākumu, ir obligāts priekšnoteikums, lai gūtu panākumus. EESK arī norāda uz divējāda lietojuma spēju (piemēram, aviopār vadījumus) veicināšanu.

⁽¹⁸⁾ Atbilstoši daudziem dokumentiem. Sk. arī OV C 299, 4.10.2012., 17. lpp.

⁽¹⁹⁾ 2008/944/KĀDP.

6.3 EESK uzsver: lai pilnībā varētu izmantot EAA potenciālu, tai ir vajadzīga apjomīgāka finansiālā bāze un dalībvalstu pilnvērtīga iesaistīšanās. Eiropas Aizsardzības aģentūrai būtu jāpiešķir plašākas pilnvaras aizsardzības plānošanā, lai tā varētu atbalstīt dalībvalstis.

6.4 EESK pauž stingru atbalstu Komisijas priekšlikumiem, kas attiecas uz standartu noteikšanu un sertifikāciju un veicinās ražotāju pārrobežu sadarbību, reģionu specializāciju un izcilības tīklu izveidi. Komiteja mudina izmantot EAA un EASA sinerģijas, sevišķi sertifikācijas jomā.

6.5 MVU — saistīti arī ar lieliem uzņēmumiem — ir ļoti svarīgi ražošanai un inovācijai Eiropas aizsardzības nozarē. Atbalstot ierosinātos pasākumus, EESK uzsver, ka ir vajadzīgi atvērti tīkli. Mazāks skaits [Eiropas] projektu, ja vien tie ir mērķtiecīgāki, var pavērt jaunas iespējas.

6.6 Plaša visas Eiropas mazo un vidējo uzņēmumu loka iesaistīšana arī veicinās iespējami vairāk valstu līdzdalību. To iesaistīšana arī var būt iespēja piedāvāt kompensāciju valstīm, kuras atsakās no jau gatava aprīkojuma iegādes un tā vietā pievēršas Eiropas ražotājiem.

6.7 EESK pauž stingru atbalstu Komisijas iecerētajiem un ļoti svarīgajiem pasākumiem prasmju jomā. Tā ļoti atzinīgi vērtē

Eiropas Sociālā fonda un struktūrfondu vērtīgo devumu, kā arī EAA darbu, kas veikts, lai palielinātu dalībvalstu izpratni un tādā veidā palīdzētu izstrādāt konkrētus projektus minētajās jomās.

6.8 EESK atkārtoti pauž stingru atbalstu Komisijas pasākumiem, kas vērsti uz divējāda lietojuma tehnoloģiju aktīvu izmantošanu.

6.9 EESK uzsver kosmosa politikas un aizsardzības iespējami lietderīgo saikni, kas var labvēlīgi ietekmēt jau pastāvošus un nesen izstrādātus projektus ⁽²⁰⁾.

6.10 EESK atzinīgi vērtē enerģētikas jomā ierosinātos pasākumus. Tie arī paredz iesaistīt vairāk MVU.

6.11 Starptautiskā dimensija ir īpaši svarīga, un tāds būs arī iecerētais paziņojums par ilgtermiņa redzējumu ES eksporta stratēģiskās kontroles jomā. EESK norāda, ka ražotāju ārējās attiecības būs sekmīgas tikai tad, ja pastāvēs funkcionējošs iekšējais tirgus.

6.12 Nobeigumā EESK atzīmē, ka pilnībā atbalsta paziņojuma 9.2. punktā paustos stratēģiskos apsvērumus.

Briselē, 2013. gada 17. oktobrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*
Henri MALOSSE

⁽²⁰⁾ Sk. EESK atzinumu par kosmosa politiku, 2013. gada septembris.